

Huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding

Opsomming

Die doel van hierdie ondersoek was om vryetydaktiwiteitspatrone te bepaal, asook hoe dit met huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding verband hou. 'n Biografiese vraelys, 'n vryetydaktiwiteitsvraelys en twee subskale van die Enriching and Nurturing Relationship Issues, Communication and Happiness-skaal (ENRICH) is afsonderlik deur 35 egpare, elk met adolessente kinders, voltooi. Resultate dui daarop dat daar by mans én vroue 'n beduidend positiewe verband tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding bestaan. Positiewe korrelasies is ook gevind tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding by die gesamentlike asook die individueel-en-gesamentlike vryetydaktiwiteitspatrone. Die resultate het belangrike implikasies vir huweliksvoorbereiding, huweliksverryking en huweliksterapie.

Marital satisfaction and pastimes

The aim of this study was to investigate patterns in leisure activities and their relation to marital satisfaction. A biographical questionnaire, a leisure activity questionnaire and two sub-scales of the Enriching and Nurturing Relationship Issues, Communication and Happiness (ENRICH) scale were completed independently by 35 married couples with adolescent children. The results indicated a significant positive relationship between marital satisfaction and contentment with the use of leisure time in both joint and individual-and-joint leisure activities. These results have important implications for premarital guidance, the enrichment of married life and marriage counselling.

O ngeag die verskynsel dat tradisionele kerngesinne proporsioneel al minder word en dat al meer kinders deel van her-saamgestelde gesinne word (Walsh 1993), bly gesinslewe en kenmerke van gesinsveerkragtigheid (“resiliency”) steeds belangrik. Alhoewel baie navorsing gedoen is oor vryetydsaktiwiteite en die betekenis daarvan vir die individu, het min studies gefokus op die verwantskap tussen verskillende vryetydaktiwiteitspatrone en huwelikstevredenheid (Blood 1976; Tinsley 1984). Kelly (1997: 134) merk tereg op dat daar “little notice of leisure from either functional or critical perspectives” is. Omdat van sielkundiges verwag word om ’n bydrae te lewer in die verhoging van individue se lewenskwaliteit (RSA 1997), word daar in hierdie studie gefokus op die verband tussen huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding met betrekking tot verskillende vryetydaktiwiteitspatrone. Navorsingsbevindings sou in dié lig konstruktief aangewend kan word in huweliksvoorbereidingskursusse, huweliksverrykingskursusse en in huweliksterapie (Lieberman *et al* 1980). In hierdie studie is gefokus op stadium drie-gesinne, dit wil sê gesinne met ’n adolessent in die huis (Olson *et al* 1989).

Huwelikstevredenheid word bepaal deur ’n persoon se huweliks-ervaringe in samehang met verwagtinge wat die persoon van die huwelik het (Greeff 1995). In watter mate huwelikstevredenheid ’n effek het op vryetydaktiwiteitspatrone, of tot watter mate vryetydsaktiwiteite ’n bydrae tot huwelikstevredenheid maak, is nie duidelik nie. Dat daar ’n verband tussen hierdie konstruksie bestaan, blyk wel die geval te wees (Greeff 1995; Orthner 1975).

Tevredenheid met vryetydsbesteding verwys na insiklikheid, buigsamheid en konsensus rakende die besteding van ’n individu se vryetyd (Fowers & Olson 1989). Rip & Schurink (1974) beskou woorde soos “spare time”, “snipperuren” en “spare hours” as verwante begrippe en assosieer dikwels woorde soos rus, pret, vermaak, plesier, spel en die beoefening van stokperdjies met vryetyd. Volgens die *Concise Oxford Dictionary* (Sykes 1993) verwys “leisure” na “the state of having time at one’s disposal; time which can be spent as one pleases; free or unoccupied time”. Jary & Jary (1995) omskryf vryetyd as tyd wanneer die individu geen verpligtinge het nie. Dit sluit tyd uit wat spandeer word aan oorlewingstake soos om te werk, eet of slaap,

hoewel hierdie aktiwiteite ook as ontspanning benut kan word. Vir die doeleindes van hierdie studie is vryetyd

- dié deel uit elke 24 uur waarin 'n eglid nie besig is met aktiwiteite wat noodsaaklik is om in sy/haar daaglikse behoeftes te voorsien of om te kan lewe nie, en
- die eglid vry is om soos hy of sy wil, en sonder voorskrifte, dié tyd te kan gebruik.

Orthner (1975) onderskei drie vryetydaktiwiteitspatrone:

- Individuele vryetydsaktiwiteite geskied wanneer vryetyd onafhanklik van die huweliksmaat benut word. Byvoorbeeld: die man lees 'n boek terwyl die vrou nog by haar werk is. Tydens hierdie tipe vryetydsaktiwiteit is daar geen interaksie tussen man en vrou nie.
- Gesamentlike vryetydsaktiwiteite vind plaas wanneer egliede saam aktiwiteite beoefen en heelwat interaksie tussen hulle moontlik is. Voorbeelde hiervan is om saam fiets te ry of om saam te gaan stap.
- Parallele vryetydsaktiwiteite is geleenthede wanneer egliede op dieselfde tyd besig is met vryetydsaktiwiteite, maar daar weinig of geen interaksie tussen hulle plaas vind nie. Die man doen byvoorbeeld houtwerk terwyl die vrou naaldwerk doen.

Die keuse van 'n vryetydaktiwiteitspatroon word deur verskeie faktore beïnvloed, soos die gesinsfase waarin die egpaar op 'n gegewe oomblik is, geslagsverskille en stresvolle omstandighede.

Orthner (1975) het bevind dat die verband tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding nie dieselfde vir mans en vroue is nie en dat die gesinsfase 'n kritieke veranderlike is in die bepaling van die verband wat vryetydsbesteding met huwelikstevredenheid het. Verder het Orthner gevind dat gesamentlike vryetydsaktiwiteite, ongeag die gesinsfase, 'n sterk positiewe verband, individuele vryetydsaktiwiteite 'n negatiewe verband en parallelle vryetydsaktiwiteite 'n lae positiewe verband met huwelikstevredenheid het. In teenstelling met Orthner kon Holman & Jacquart (1988) nie beduidende verskille vind in die verband tussen vryetydaktiwiteitspatrone en huwelikstevredenheid vir enige gesinsfases nie. Vir mans was die verband tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding nie so sterk soos vir die vroue nie. Holman & Jacquart (1988) het 'n negatiewe verband gevind tussen

die proporsie tyd wat aan individuele vryetydsaktiwiteite bestee word en huwelikstevredenheid. Vir die ondersoekgroep in Holman en Jacquart se studie was tyd saam deurgebring 'n belangriker bepaler van die vrou se huwelikstevredenheid as dié van die man. Smith *et al* (1988) het bevind dat gesamentlike vryetydsaktiwiteite die beste voorspeller van huwelikstevredenheid is en dat die hoeveelheid en wyse van vryetydsbesteding 'n groter impak op die man as op die vrou se huwelikstevredenheid het.

Dit blyk dus dat vorige navorsers teenstrydige bevindings rapporteer oor die belangrikheid van huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding vir verskillende gesinsfasas (Holman & Jacquart 1988: 73; Orthner 1975: 100), maar dat hulle wel saamstem dat gesamentlike aktiwiteite die sterkste geassosieer kan word met huwelikstevredenheid (Holman & Jacquart 1988: 73; Orthner 1975: 100; Smith *et al* 1988: 11).

In die lig van die klemverskille wat in die gerapporteerde ondersoeke na vore gekom het, was die hoofdoel van hierdie ondersoek om die verband tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding vir egpare met adolessente kinders te bepaal. 'n Sekondêre doelstelling was om die verband tussen normale vryetydaktiwiteitspatrone en huwelikstevredenheid vas te stel.

1. Metode van ondersoek

In hierdie dwarssnitstudie is 'n eenmalige opname gemaak van getroude pare in dieselfde gesinsfase se vryetydaktiwiteitspatrone, huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding.

1.1 Deelnemers

Ten minste een lid van al die deelnemende egpare was 'n onderwyser in 'n primêre skool binne die Mitchells Plain skoolklyniekarea in die Wes-Kaap. Die Wes-Kaapse Onderwysdepartement (WKOD) is in drie groot streke verdeel, naamlik Kaapstad, Bellville en Worcester. Die Kaapstad-streek sluit Athlone, Wynberg en Mitchells Plain in. In die Mitchells Plain-area is 50 primêre skole en 16 sekondêre skole. In die primêre skole is daar ongeveer 50 000 leerders wat onderrig word deur nagenoeg 1 250 onderwysers.

Die 35 deelnemende getroude pare is in samewerking met die hoof van die Mitchells Plain-skoolkliniek aan die hand van die volgende kriteria geïdentifiseer: Ten minste een lid van 'n egpaar moes vir minstens vyf jaar 'n onderwyser by 'n primêre skool wees en hy/sy moes oor ten minste drie jaar onderwysopleiding beskik. Alle deelnemers moes getroud wees, en hulle oudste kind reeds in die hoërskool. Met die uitsondering van twee egpare, waar beide egliede in hul tweede huwelik was, asook drie vroue wat vir 'n tweede keer getroud was, was die res van die deelnemers almal in hul eerste huwelik. Die biografiese gegewens van die deelnemers word in Tabel 1 aangetoon.

Tabel 1: Beskrywende statistieke van die deelnemers (n=35)

	%	Mans Gem	SA	%	Vroue Gem	SA
Ouderdom	100	41.86	5.01	35	40.57	3.76
Huistaal: Afrikaans	40			40		
Engels	17			26		
Afrikaans & Engels	43			34		
Hoeveelste huwelik: 1e	94			86		
2e	6			14		
Aantal jare getroud	100	15.51	4.79	100	15.49	4.77
Ouderdom oudste kind	100	16.94	3.03	100	16.94	3.03
Hoogste kwalifikasie: Gr 10	46			3		
Gr 12	8			3		
Tersiêr (Diploma/graad)	46	1.89	2.30	94	3.97	7.67
Aantal jare onderwyser	23	4.34	8.44	86	17.46	7.67
Bruto maandelikse inkomste:						
R2 999 en laer	31			9		
R3 000 - R4 999	29			46		
R5 000 - R6 999	9			34		
R7 000 en meer	31			11		

Uit Tabel 1 is dit duidelik dat 30 vroue en 8 mans van die ondersoekgroep in die onderwys betrokke was. Van die 35 oudste kinders was 21 seuns en 14 dogters. Hulle ouderdomme het gewissel tussen 12 jaar ('n dogter) en 23 jaar ('n seun). Die meeste deelnemers se huistaal was Afrikaans. In die Wes-Kaap is 73% van die bruin bevolking se huistaal Afrikaans (Escom 1996: H4). Terwyl die meeste vroue (n = 14) 'n gemiddelde bruto maandelikse inkomste van tussen R4000 en R4999 verdien het, het die meeste mans (n = 11) 'n ge-

middelde bruto maandelikse inkomste van R7000 en meer gehad. Die gemiddelde bruto maandelikse inkomste per volwassene vir die Wes-Kaap is tussen R4000 en R12000 per maand (Bridgeman *et al* 1992: 36). Dit is ook opvallend dat meer vroue as mans naskoolse opleiding ontvang het.

1.2 Meetinstrumente

Drie meetinstrumente is in die ondersoek gebruik. 'n Biografiese vraelys is ontwerp om die ouderdom, huistaal, geslag, hoeveelste huwelik, jare getroud, aantal kinders en hul ouderdomme, hoogste opvoedkundige kwalifikasie, of die persoon 'n onderwyser is en hoe lank, asook die bruto maandelikse inkomste van die deelnemers te bepaal.

'n Vryetydsaktiwiteitvraelys is ontwerp om vas te stel of deelnemers oor vryetyd beskik, terwyl daar ook bepaal is in watter mate vryetyd individueel, gesamentlik of parallel beoefen word. Inligting oor die vryetydsaktiwiteit(e) wat egliede normaalweg verkies en oor die wyse van vryetydsbeoefening, is ook hiermee ingewin.

Die huwelikstevredenheid- en vryetydsbesteding-subskale van die *Enriching and Nurturing Relationship Issues, Communication and Happiness*-skaal (ENRICH) is gebruik om huweliksdinamika mee te evalueer (Olson *et al* 1985). Die ENRICH-skaal bestaan uit 12 subskale wat ook as diagnostiese hulpmiddels gebruik kan word (Fowers & Olson 1989). Die subskale wat in hierdie studie gebruik is, het elk 10 items wat op 'n vyfpunt Likertskaal beoordeel word. 'n Globale aanduiding van huwelikstevredenheid is met die huwelikstevredenheid-subskaal verkry. 'n Hoë telling dui op goeie aanpassing by en tevredenheid met die meeste aspekte van 'n egpaar se verhouding, terwyl 'n lae telling op ontevredenheid dui. Op die vryetydsbesteding-subskaal dui die beoordelaar aan hoe tevrede hy/sy is met sy/haar vryetydsbesteding. 'n Hoë telling dui op insiklikheid, buigsaamheid en konsensus binne die huwelik rakende vryetydsbesteding, terwyl 'n lae telling dui op ontevredenheid met vryetydsbesteding. Interne betroubaarheidskoëffisiënte vir ENRICH is vir 672 egpare bereken. Die gemiddelde betroubaarheidskoëffisiënt (Cronbach *alpha*) was 0.74 vir al die subskale (Fowers & Olson 1989). Vir die subskale huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding was die interne betroubaarheidskoëffisiënte (Cronbach *alpha*) onderskeidelik 0.81 en 0.76.

Die toets-hertoetsbetroubaarheid vir die subskale huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding was onderskeidelik 0.77 en 0.86. Fowers & Olson (1989) het met 'n diskriminantanalise die geldigheid van die afsonderlike subskale bevestig.

1.3 Prosedure

Skriftelike toestemming is van die Wes-Kaapse Onderwysdepartement verkry om die projek in samewerking met die hoof van die Mitchells Plain-skoolkliniek te loods. Tien van die 50 primêre skole in die Mitchells Plain-area is op 'n ewekansige wyse geïdentifiseer. Die skoolhoofde is telefonies van die projek in kennis gestel en, nadat die doel daarvan verduidelik is, is hulle gevra of hulle bereid sou wees om onderwysers wat aan die insluitingskriteria voldoen, te identifiseer en te nader vir deelname. Al die skoolhoofde het ingewillig om deel te neem. Vraelyste, sowel as volledige instruksies is aan die onderskeie skoolhoofde voorsien. Die skoolhoofde het die vraelyste, instruksies en koeverte waarin die voltooië vorms geplaas moes word, aan 71 geïdentifiseerde onderwysers oorhandig. Die onderwysers is versoek om die vraelyste huis toe te neem, waar hulle en hul eggenotes die vraelyste afsonderlik moes voltooi. Deelnemers is versoek om die voltooië vraelyste so gou moontlik weer by die skoolhoof in 'n verseëlde koevert terug te besorg. Slegs 35 eppure het die vraelyste volledig voltooi en terugbesorg. Die vraelyste is oor 'n periode van vier weke deur die skoolhoofde terug ontvang.

2. Resultate

Resultate dui daarop dat daar by die mans en vroue 'n beduidend positiewe verband tussen huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding bestaan. Die grootste groep deelnemers het aangedui dat hulle normaalweg gesamentlike vryetydsaktiwiteite beoefen. By hierdie groep is daar 'n sterk positiewe verband vasgestel tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding.

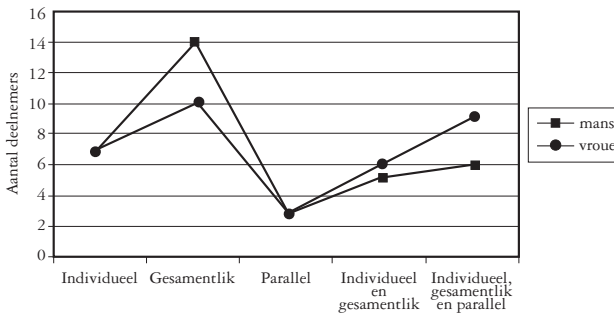
Die gemiddelde huwelikstevredenheidstelling by die mans was 37.89 (SA = 5.97) en dié by die vroue 35.86 (SA = 8.26). Betreffende tevredenheid met vryetydsbesteding was die gemiddelde telling vir die mans 36.11 (SA = 5.97) en vir die vroue 36.57 (SA = 6.60). Om

Viljoen & Greeff/Huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding

te bepaal of daar 'n verband bestaan tussen egliede se beoordeling van die twee ENRICH-subskale huwelikstevredenheid en tevredenheid met hulle evaluering van vryetydsbesteding, is Spearman-rangorde korrelasie-koëffisiënte (*r_{bo}*) bereken. Vir sowel die mans ($r = 0.77$; $p < 0.01$) as die vroue ($r = 0.72$; $p < 0.01$) is beduidende positiewe korrelasies gevind.

In Figuur 1 word die vryetydaktiwiteitspatrone getoon wat die deelnemers normaalweg verkies.

Figuur 1: Mans en vroue se normale vryetydaktiwiteitspatrone (n=35)

In Tabel 2 word die beskrywende statistiek getoon met betrekking tot die vryetydaktiwiteitspatrone wat deelnemers normaalweg volg, asook die gemiddelde tellings (van hoog na laag) wat hulle op die huwelikstevredenheid- en vryetydsbesteding-subskale van ENRICH behaal het.

Tabel 2: Huwelikstevredenheid- en vryetydsbestedingtellings gegroepoor volgens vryetydaktiwiteitspatrone normaalweg beoefen (n=35)

Vryetydaktiwiteitspatroon	Huwelikstevredenheid			Vryetydsbesteding	
	%	Gem	SA	Gem	SA
Mans: Individueel-en-gesamentlik	14	42.00	2.55	40.40	5.55
Gesamentlik	40	40.50	4.88	38.79	5.34
Individueel-gesamentlik-en-parallel	17	38.17	5.46	35.5	2.59
Individueel	20	32.57	5.26	31.29	5.38
Parallel	9	30.67	3.79	29.00	1.00
Vroue: Individueel-en-gesamentlik	17	41.33	5.99	39.50	5.89
Gesamentlik	26	39.78	6.16	39.56	5.85
Individueel-gesamentlik-en-parallel	26	37.33	3.97	39.78	3.07

Vryetydaktiwiteitspatroon	Huwelikstevredenheid			Vryetydsbesteding	
	%	Gem	SA	Gem	SA
Vroue: Parallel	9	31.67	3.79	33.00	4.36
Individueel	20	27.86	10.65	28.71	5.28

Met behulp van die Mann-Whitney-toets is beduidende verskille vasgestel tussen sommige vryetydaktiwiteitspatrone en tellings behaal op die huwelikstevredenheid- en vryetydsbestedingsubskale. Ten opsigte van die huwelikstevredenheidtellings is die verskille soos volg: Die telling vir mans wat die individueel-en-gesamentlike patroon verkies, verskil beduidend van dié wat individuele ($Z = -2.66$; $p = 0.01$) en parallelle ($Z = -2.25$; $p = 0.02$) patrone verkies; mans wat die gesamentlike patroon verkies se telling verskil ook beduidend van dié wat individuele ($Z = -2.66$; $p = 0.01$) en parallelle ($Z = -2.46$; $p = 0.01$) patrone verkies. Ten opsigte van tevredenheid met vryetydsbesteding-tellings, was daar beduidende verskille tussen mans wat die individueel-en-gesamentlike patroon verkies en dié wat die individuele ($Z = -2.20$; $p = 0.03$) en parallelle ($Z = -2.24$; $p = 0.03$) patrone verkies. Mans wat die gesamentlike patroon verkies se telling verskil ook beduidend van dié wat die individuele ($Z = -2.59$; $p = 0.01$) en parallelle ($Z = -2.59$; $p = 0.01$) patrone verkies.

By vroue is die volgende beduidende verskille met betrekking tot die huwelikstevredenheidtellings gevind. Vroue wat die individueel-en-gesamentlike patroon verkies, se telling verskil beduidend van dié van vroue wat die individuele patroon verkies ($Z = -2.14$; $p = 0.03$). Vroue wat die gesamentlike patroon verkies, se telling verskil ook beduidend van dié van vroue wat die individuele patroon verkies ($Z = -2.18$; $p = 0.03$). Aangaande tevredenheid met vryetydsbesteding-tellings is die volgende beduidende verskille tussen patrone gevind: Die telling van vroue wat die individueel-en-gesamentlike patroon verkies verskil beduidend van vroue wat die individuele patroon verkies ($Z = -2.59$; $p = 0.01$), terwyl dié van vroue wat die gesamentlike patroon verkies beduidend verskil van dié wat die individuele patroon verkies ($Z = -3.14$; $p = 0.00$). Die telling van vroue wat normaalweg die individueel-gesamentlike-en-parallelle patroon beoefen, verskil ook beduidend van dié wat gewoonlik die individuele patroon verkies ($Z = -3.25$; $p = 0.00$).

Viljoen & Greeff/Huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding

Om te bepaal wat die verband is tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding op die patroon wat deelnemers normaalweg verkies, is nie-parametriese korrelasies (Spearman se *r_{ho}*) bereken. Die korrelasies word in Tabel 3 getoon.

Tabel 3: Korrelasies tussen huwelikstevredenheid- en vryetydsbesteding-tellings volgens vryetydaktiwiteitspatroon wat deelnemers normaalweg beoefen (n=35)

Vryetydaktiwiteitspatroon	Mans			Vroue		
	%	r	p	%	r	p
Individueel	20	0.56	0.19	20	0.73	0.06
Gesamentlik	40	0.57*	0.03	26	0.91**	0.00
Parallel	9	1.00**	-	9	-0.50	0.67
Individueel-en-gesamentlik	14	0.98**	0.01	17	0.89*	0.19
Individueel-gesamentlik-en-parallel	17	0.78	0.07	26	0.04	0.91

* p < 0.05

** p < 0.01

Uit Tabel 3 kan afgelei word dat daar 'n beduidende positiewe korrelasie bestaan tussen die huwelikstevredenheid- en vryetydsbesteding-tellings behaal deur beide mans ($r = 0.57$; $p < 0.05$) en vroue ($r = 0.91$; $p < 0.01$) wat normaalweg gesamentlike vryetydsaktiwiteite verkies. By sewe egpare het beide die man en vrou aangedui dat hulle gesamentlike vryetydsaktiwiteite beoefen. 'n Beduidend positiewe korrelasie tussen huwelikstevredenheid- en vryetydsbesteding-tellings het bestaan by die mans wat normaalweg hul vryetyd parallel spandeer ($r = 1.00$; $p < 0.01$), terwyl daar nie sodanige korrelasie by die vroue gevind is nie. Hierdie beduidende korrelasie is egter twyfelagtig in die lig van die klein aantal deelnemers wat dit beoefen. Slegs in een geval het beide die man en vrou aangedui dat hulle parallelle vryetydsaktiwiteite beoefen. Vir mans en vroue wat normaalweg individueel-en-gesamentlike vryetydsaktiwiteite verkies, is daar beduidend positiewe korrelasies tussen die huwelikstevredenheid- en vryetydsbesteding-tellings gevind (mans: $r = 0.98$; $p < 0.01$ en vroue: $r = 0.89$; $p < 0.05$). Vier egpare het aangedui dat hulle normaalweg vryetydsaktiwiteite volgens die individueel-en-gesamentlike patroon beoefen.

Om vas te stel watter tipe vryetydsaktiwiteite egpare beoefen wanneer hulle hul vryetyd individueel, gesamentlik of parallel deurbring, is frekwensieanalises gedoen, wat in Tabel 4 weergegee word.

Tabel 4: Spesifieke vryetydsaktiwiteit (uitgedruk as persentasies) volgens vryetydaktiwiteitspatrone gegroepeer (n=35)

Vryetydsaktiwiteit	Individuele vryetyd		Gesamentlike vryetyd		Parallele vryetyd	
	Man	Vrou	Man	Vrou	Man	Vrou
	%	%	%	%	%	%
1. Luister radio	40	40	20	20	20	37
2. Luister musiek	51	51	43	34	26	26
3. Doen houtwerk	11	3	0	0	9	0
4. Doen naaldwerk	0	17	0	0	0	9
5. Lees koerant	60	43	26	20	29	34
6. Lees tydskrif	9	49	9	17	9	23
7. Lees storieboek	9	46	3	0	11	26
8. Stap	14	34	20	34	11	17
9. Dans	3	14	37	31	6	6
10. Fliek	14	9	26	37	11	9
11. Kyk video	3	26	43	46	14	14
12. Kyk TV	3	46	71	63	43	34*
13. Braai	3	17	69	77	9	11
14. Kuier by vriende	3	43	54	60	11	17
15. Ontvang vriende	3	20	49	54	17	11
16. Sokker	31	3	11	14	9	0
17. Fietsry	17	3	3	3	20	6
18. Draf	20	14	6	20	6	9
19. Kampeer	11	3	31	34	3	6
20. Ander	40	31	17	17	26	14

Uit Tabel 4 blyk dat, met betrekking tot individuele vryetydsaktiwiteite, die meeste mans verkies om koerant te lees ($n = 21$), terwyl die meeste vroue verkies om musiek te luister ($n = 18$). Betreffende gesamentlike vryetydsaktiwiteite verkies die meeste mans om televisie te kyk ($n = 25$), terwyl die meeste vroue verkies om te braai ($n = 27$). Ten opsigte van parallelle vryetydsaktiwiteite, het die meeste mans verkies om televisie te kyk ($n = 15$), terwyl die meeste vroue verkies het om radio te luister ($n = 13$). Ander vryetydsaktiwiteite wat nie op die vryetydsaktiwiteitvraelys verskyn nie, maar wel deur enkele deelnemers beoefen word, is: sporttoeskouing ($n = 3$, individuele vryetydsaktiwiteit), oefening in gimnasium ($n = 5$, individuele vryetydsaktiwiteit), godsdienstbeoefening ($n = 2$, gesamentlike vryetydsaktiwiteit) en tuinmaak ($n = 2$, parallelle vryetydsaktiwiteit).

Wanneer die spesifieke vryetydsaktiwiteite wat op dieselfde soort aktiwiteit dui, saamgegroeper word, blyk dit dat die deelnemers baie min tyd aan praktiese aktiwiteite (houtwerk of naaldwerk) spandeer. In al drie vryetydaktiwiteitspatrone toon die meerderheid van die deelnemers 'n voorkeur vir lees (koerant, tydskrif en storieboek) as vryetydsaktiwiteit. Ewe veel mans en vroue verkies om in hul gesamentlike vryetyd te lees, terwyl meer vroue as mans in hul individuele en parallelle vryetyd lees. Die meeste deelnemers verkies sosiale aktiwiteite (braai, kuier by en ontvang van vriende) as vorm van individuele, gesamentlike of parallelle vryetydsaktiwiteite. Oefening (sokker, fietsry en draf) is 'n aktiwiteit wat mans meestal beoefen, veral as 'n individuele en parallelle vryetydsaktiwiteit. Meer vroue as mans verkies stap as individuele, gesamentlike en parallelle vryetydsaktiwiteit.

3. Bespreking en gevolgtrekking

Die hoofdoelstelling van die studie was om te bepaal wat die verband tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding vir egliede met adolessente kinders is. Verder is ook gekyk of daar onderskeid getref kan word tussen die huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding by die beoefenaars van die onderskeie vryetydaktiwiteitspatrone.

Uit die resultate blyk dit dat daar by sowel die deelnemende mans as die vroue 'n beduidende positiewe verband tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding bestaan. Hierdie bevinding stem met dié van vorige navorsing ooreen.¹ Tevredenheid met vryetydsbesteding en huwelikstevredenheid is dus twee meetbare huweliksveranderlikes wat wederkerig op mekaar inwerk en beide is gevolglik goeie barometers van suksesvolle aanpassing in die huwelik. Die graad van huwelikstevredenheid en die mate van egpare se tevredenheid met vryetydsbesteding hou verder direk verband met die vryetydaktiwiteitspatroon wat die egpaar normaalweg volg.

Resultate van hierdie studie bevestig Holman & Jacquart (1988) en Orthner (1975) se bevinding dat gesamentlike vryetydsaktiwiteite 'n sterk positiewe verband met huwelikstevredenheid het. Hier-

1 Vgl Greeff 1995; Holman & Epperson 1984; Holman & Jacquart 1988; Orthner 1975.

die positiewe verband geld ook vir egpare se tevredenheid met vryetydsbesteding. Die grootste proporsie van die deelnemende egpare het weens die gesamentlike patroon heelwat interaksie met mekaar. Hierdie gesamentlike patroon het moontlik tot gevolg dat egliede kan kommunikeer oor verskillende persoonlike sake of sake wat die huwelik of gesin aangaan.

Mans wat normaalweg gesamentlike vryetydsaktiwiteite beoefen, is beduidend gelukkiger getroud as mans wat individuele en parallelle vryetydsaktiwiteite beoefen, en vroue wat gesamentlike vryetydsaktiwiteite beoefen, is beduidend gelukkiger getroud as vroue wat individuele vryetydsaktiwiteite beoefen (vergelyk Tabel 2). Die mans en vroue met die laagste huwelikstevredenheid of die minste tevredenheid met vryetydsbesteding, is juis dié wat tydens vryetydsaktiwiteite nie die geleentheid het om met hul huweliksmaats te kommunikeer nie. Volgens White (1983) is genoegsame kommunikasie belangrik in die huweliksverhouding. Behalwe dat dit misverstande kan voorkom, dra dit ook by tot beter kennis van die huweliksmaat.

Waar Orthner (1975: 93) slegs drie vryetydaktiwiteitspatrone onderskei, dui resultate in hierdie ondersoek op 'n moontlike vierde en vyfde patroon: die individueel-en-gesamentlike patroon én die individueel-gesamentlike-en-parallelle patroon (vergelyk Tabel 2). Mans wat die individueel-en-gesamentlike patroon volg, ervaar ook groter huwelikstevredenheid en meer tevredenheid met vryetydsbesteding as die deelnemers wat slegs individuele en parallelle vryetydsaktiwiteite beoefen. Vroue wat die individueel-en-gesamentlike patroon volg, beleef, net soos die vroue wat die gesamentlike patroon verkies, beduidend meer huwelikstevredenheid as dié wat die individuele patroon volg. Verder dui resultate daarop dat die deelnemers wat die individueel-en-gesamentlike patroon volg, groter huwelikstevredenheid het as die deelnemers wat die gesamentlike patroon volg (vergelyk Tabel 3). In teenstelling met Orthner (1975: 100) se bevinding blyk dit uit hierdie ondersoek dat egpare ook 'n behoefte het om alleen aan vryetydsaktiwiteite deel te neem.

Waar Orthner (1975) 'n lae positiewe verband tussen parallelle vryetydsaktiwiteite en huwelikstevredenheid vasgestel het, het hierdie studie bevind dat daar by mans wat aan parallelle vryetydsaktiwiteite deelneem 'n beduidend positiewe verband tussen huwelikste-

vrede en tevredenheid met vryetydsbesteding bestaan. Met ander woorde, hoe gelukkiger (of ongelukkiger) getroud hoe meer (of minder) tevrede is die mans met hul vryetydsbesteding. Die beduidendheid van die bevindinge is egter twyfelagtig indien die klein aantal deelnemers in ag geneem word (vergelyk Tabel 3).

Vryetydsaktiwiteite wat deur die meeste mans en vroue verkies word, is om saam televisie te kyk, te braai, by vriende te kuier of vriende te ontvang. Hierdie vryetydsaktiwiteite skep geleentheid vir interaksie tussen egliede, maar ook vir interaksie met byvoorbeeld vriende of kinders in die gesin. In ag genome die moderne gesondheidsbewuste samelewing, is dit verrassend dat die deelnemers aan die ondersoek min sport in hul gesamentlike vryetyd beoefen.

Daar is nie net met betrekking tot die gesamentlike vryetydaktiwiteitspatroon 'n positiewe korrelasie tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding nie, maar ook wat die individueel-en-gesamentlike patroon betref. Hierdie addisionele bevinding dui daarop dat egliede 'n behoefte het aan saamwees én alleenwees en dat egliede wat gelukkig getroud is, soms saam en soms alleen wil wees (Lieberman *et al* 1980). Terapeute en huweliksberaders sal tydens konsultasies aandag moet gee aan die identifisering en beplanning van beide soorte aktiwiteite. Lieberman *et al* (1980: 49) meen dat dit sinvol is om vroeg in die huweliksberadingsproses aan vryetydsbesteding aandag te gee, omdat "building social and recreational time together may well be all that is needed to repair a torn marriage".

Aangesien die deelnemers in hierdie ondersoek in 'n bepaalde gesinsontwikkelingsfase was, kan die navorsingsbevindinge nie vir alle gesinne veralgemeen word nie. Die deelnemende gesinne het verder ook 'n bepaalde sosio-ekonomiese status en opvoedingspeil gehad, wat hulle as middelklas Suid-Afrikaners identifiseer. In die lig van bogenoemde beperkinge, behoort navorsing in hierdie verband die toekoms ook te fokus op gesinne tydens ander ontwikkelingsfases, met ander sosio-ekonomiese statusse en op ouers met ander opvoedkundige peile. In hierdie studie is slegs volledige kerngesinne (pa en ma teenwoordig) betrek, terwyl die vryetydsaktiwiteite van individue binne ander gesinstrukture soos enkelouergesinne of hersaamgestelde gesinne ook ondersoek kan word.

Groter huwelikstevredenheid hou beduidend verband met groter tevredenheid met vryetydsbesteding. Aanvullend tot Orthner (1975) se drie vryetydaktiwiteitspatrone is twee ander patrone geïdentifiseer en dit blyk dat die wisselwerking tussen huwelikstevredenheid en vryetydsbesteding ingewikkeld bly én dat dit belangrike implikasies het vir die kommunikasie tussen egliede. Verdere navorsing kan gedoen word ten einde groter helderheid oor die verband tussen huwelikstevredenheid en tevredenheid met vryetydsbesteding te verkry. Gelukkige huweliksverhoudinge het gelukkige kerngesinsleuens tot gevolg, wat bepalend is vir 'n gebalanseerde en gelukkige samelewing.

Bibliografie

BLOOD R O

1976. Research needs of a family life educator and marriage counsellor. *Journal of Marriage and the Family* 38: 7-12.

BRIDGEMAN D H M, I PALMER & W H THOMAS

1992. *South Africa's leading edge? A guide to the Western Cape economy*. Cape Town: WESGRO.

FOWERS J & D H OLSON

1989. Marital inventory: a discriminant validity and cross-valid assessment. *Journal of Marital and Family Therapy* 5(1): 65-79.

GREEFF A P

1995. Kenmerke van goed funksionerende gesinne. Ongepubl PhD-proefskrif. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.

HOLMAN T B & A EPPERSON

1984. Family and leisure: a review of the literature with research recommendations. *Journal of Leisure Research* 16: 277-94.

HOLMAN T B & M JACQUART

1988. Leisure activity patterns and marital satisfaction: a further test. *Journal of Marriage and the Family* 50(1): 69-77.

JARY D & J JARY (eds)

1995. *Collins dictionary of sociology*. New York: Harper-Collins.

KELLY J R

1997. Changing issues in leisure-family research — again. *Journal of Leisure Research* 29(1): 132-4.

LIBERMAN R P, E G WHEELER, L A J M DE VISSER, J KUEHNEL & T KUEHNEL

1980. *Handbook of marital therapy*. New York: Plenum Press.

OLSON D H, D G FOURNIER & J M DRUCKMAN

1985. ENRICH. Olson *et al* 1985: 67-75.

OLSON D H, J PORTNER & R BELL

1989. FACES II. Olson *et al* 1985: 245-65.

OLSON, D H, H I MCCUBBIN, H L BARNES, A S LARSEN, M J MUXEN & M A WILSON

1985. *Families, what makes them work*. Newbury Park: Sage.

ORTHNER D K

1975. Leisure patterns and marital satisfaction over the marital career. *Journal of Marriage and the Family* 37: 91-102.

REPUBLIC OF SOUTH AFRICA (RSA)

1997. White paper for the transformation of the health system in South Africa. *Government Gazette* 16 April: 1-231.

RIP C M & W J SCHURINK

1974. Vryetydsaktiwiteite in 'n kleiner gemeenskap wat aan 'n groot stad grens. (Verslag S-27). Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Instituut vir Sosiologiese, Demografiese en Kriminologiese Navorsing.

SATOZ

1996. *SAtOZ: the decision-makers encyclopaedia of the South African consumer market*. Johannesburg: SAtoZ.

SMITH G T, D K SNYDER, T J

TRULL & B R MONSMA

1988. Predicting relationship satisfaction from couples' use of leisure time. *The American Journal of Family Therapy* 16(1): 3-13.

SYKES J B

1993. *The concise Oxford dictionary of current English*. 6th ed. Oxford: Clarendon Press.

TINSLEY H E A

1984. Limitations, explorations, aspirations: a confession of fallibility and a promise to strive for perfection. *Journal of Leisure Research* 16: 93-8.

WALSH F

1993. *Normal family processes*. 2nd ed. New York: Guilford Press.

WHITE L K

1983. Determinants of spousal interaction: marital structure or marital happiness. *Journal of Marriage and the Family* 45(3): 511-9.